

Φεμινισμός & Κοινωνιολογία

Το μάθημα αυτό είναι μια εισαγωγή σε βασικές έννοιες και θεωρίες σχετικά με το φύλο, τις έμφυλες ανισότητες, τις έμφυλες ταυτότητες από τη σκοπιά του φεμινισμού. Δηλαδή θα μας απασχολήσουν οι φεμινιστικές προσεγγίσεις του φύλου και των έμφυλων σχέσεων.

Αλλά τι εννοούμε 'φύλο';

Ένας πρόχειρος ορισμός του φύλου ... “Η έννοια του φύλου, έτσι όπως αναπτύχθηκε από το φεμινισμό, αναφέρεται στις ιδέες μας για τη θηλυκότητα και την αρρενωπότητα. Έχει να κάνει με τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ αντρών και γυναικών. Είναι αποτέλεσμα του πως ανατρέφουμε τα αγόρια και τα κορίτσια ώστε να γίνουν άντρες και γυναίκες.” (Kaufman and Kimmel 2011:53)

Ουσιαστικά, τον όρο 'gender' εισήγαγε η Αγγλίδα φεμινίστρια κοινωνιολόγος Ann Oakley.

Ωστόσο, πρέπει να πούμε ότι, όπως θα δούμε και στη συνέχεια των μαθημάτων, δεν υπάρχει ούτε ΕΝΑΣ ορισμός του φύλου, ούτε και συμφωνία για το τι εννοούμε με τον όρο φύλο, σε τι αναφέρεται (π.χ. σε βιολογικά ή κοινωνικά χαρακτηριστικά, σε ρόλους, σε ταυτότητες, σε σχέσεις, σε τρόπους συμπεριφοράς, σε ένα σύστημα λόγων και αναπαραστάσεων, κλπ.), αν πρέπει να τον χρησιμοποιούμε και πως, και μια σειρά τέτοιων ζητημάτων ορισμού και χρήσης που πάντοτε, στην περίπτωση της φεμινιστικής σκέψης, συνδέονται και με πολιτικά - και όχι μόνο θεωρητικά - ζητήματα.

Αναφέρουμε για παράδειγμα τη κεντρική διαμάχη που προέκυψε μεταξύ φεμινιστριών του 2ου και 3ου κύματος για το αν η αναφορά στο “κοινωνικό φύλο” (gender) αποτελεί ουσιοκρατική και συνεπώς κυριαρχική πρακτική γνώσης (είναι ας πούμε ένας κοινωνικός ντετερμινισμός), και θα πρέπει να την αποδομήσουμε, γιατί δεν υπάρχει μια ενιαία ταυτότητα φύλου αλλά πολλαπλές και επιπλέον εσωτερικά κατακερματισμένες, ή αν είναι πολιτικά κρίσιμο να παραμείνουμε προσδεμένες σ' αυτή την έννοια που επιτρέπει την ταύτιση των γυναικών γύρω από την βασική διάκριση μεταξύ των φύλων (δηλαδή τη διάκριση μεταξύ γυναικών και ανδρών) και τη συνακόλουθη αγωνιστική τους συσπείρωση.

Πλαισιώσεις

Το φύλο στην κοινωνιολογία

Το φύλο στο φεμινισμό

- Για να μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τα όσα θα μας απασχολήσουν στο μάθημα είναι χρήσιμο να τοποθετήσουμε τη συζήτηση περί του φύλου σε δύο πλαίσια: την κοινωνιολογία από τη μια, και το φεμινισμό από την άλλη.
- Πως έχει απασχολήσει το φύλο την κοινωνιολογία;
- “Ο κοινωνιολογικός φεμινισμός ξεκινά με την παρατήρηση ότι στο μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας της κοινωνιολογίας, οι γυναίκες ελάχιστα εμφανίζονται ως δρώντα υποκείμενα στην κοινωνική θεωρία και έρευνα. Οι εμπειρίες των ανδρών έχουν θεωρηθεί ως καθολικές και οι δραστηριότητες και εμπειρίες των γυναικών έχουν παραμείνει αθέατες.” (Hughes and Kroehler 2008:17).
- Θα αναφερθούμε συνοπτικά σε δύο βασικές κοινωνιολογικές σχολές: τη μακροκοινωνιολογική και τη μικροκοινωνική.
- Στο επόμενο μάθημα θα δούμε πως εγγράφεται η προβληματική του φύλου στο φεμινισμό, ειδικότερα από το β' κύμμα και έπειτα.

Χάρριετ Μαρτινώ (Harriet Martineau)
(1802 - 1876)

Η πρώτη κοινωνιολόγος

- Η βρετανίδα Χάριετ Μαρτινώ θεωρείται η πρώτη γυναίκα κοινωνιολόγος. Ήταν γαλλικής ουγενοτικής (προτεσταντικής) καταγωγής.
- Εργάστηκε ως δημοσιογράφος. Έζησε στη βικτωριανή Αγγλία και άσκησε κοινωνική επιρροή με τα άρθρα της περί κοινωνικής αναμόρφωσης (π.χ. λογική και όχι πειθαρχία στην εκπαίδευση), κατά της θρησκείας και κατά της δουλείας, υπέρ της ισότητας για τις γυναίκες και του δικαιώματος ψήφου.
- Έγραψε βιβλία και δοκίμια για τη θρησκεία, την κοινωνία, την πολιτική οικονομία και τη γυναίκα, αλλά και παιδικά βιβλία, και μετάφρασε έργα του Γάλλου κοινωνιολόγου Αύγουστου Κόντ.
- Ταξίδεψε ευρέως στην Αμερική και στη Μέση Ανατολή.

Η κλασική κοινωνιολογία και το 'γυναικείο ζήτημα' (the women question)

- Κατά το 19ο και τις αρχές του 20ου αι. οι 'πατέρες της κοινωνιολογίας' βρέθηκαν αντιμέτωποι με τα γυναικεία κινήματα για πολιτική και νομική ισότητα και βελτίωση της θέσης των γυναικών
- Οι περισσότεροι θεωρούσαν ότι οι γυναίκες 'φυσικά' τοποθετούνται στη σφαίρα της οικογένειας και του νοικοκυριού και κυριαρχούνται περισσότερο από τα συναισθήματα παρά από τη λογική, συνεπώς δεν αποτελούσαν αντικείμενο κοινωνιολογικής μελέτης
- Αντικείμενα κοινωνιολογικής μελέτης ήταν οι κοινωνικές τάξεις, η οικονομία και τα συστήματα παραγωγής· το κράτος και οι πολιτικοί θεσμοί· η γραφειοκρατία· η θρησκεία
- Για τους πατέρες της κοινωνιολογίας τα κεντρικά ερωτήματα ήταν πώς εξελίσσονται οι κοινωνίες από πιο απλές σε πιο σύνθετες μορφές οργάνωσης, πως είναι οργανωμένες οι σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες που εμφανίζουν διαφοροποιημένες κοινωνικές λειτουργίες, θεσμούς και δομές, ποια είναι η κοινωνική εμπειρία των ανθρώπων στις κοινωνίες αυτές (όπου 'άνθρωποι' νοούνταν βασικά οι άντρες)

Ενδεικτικά αναφέρουμε ...

- Για τον Χέρμπερτ Σπένσερ (Herbert Spencer 1820 - 1903), ιδρυτή της βρετανικής κοινωνιολογίας, οι γυναίκες είχαν περιορισμένη διανοητική ικανότητα (π.χ. δεν μπορούσαν να αντιληφθούν αφηρημένες έννοιες όπως του δικαίου) και ως 'ασθενές φύλο' επιθυμούσαν την αντρική προστασία
- Για τον Αύγουστο Κοντ (Auguste Comte 1798 - 1857), ιδρυτή της γαλλικής κοινωνιολογίας, οι γυναίκες, επίσης, ήταν διανοητικά κατώτερες των αντρών, συνεπώς δεν μπορούσαν να καταλάβουν θέσεις ευθύνης και δημόσια αξιώματα, η συναισθηματική και πνευματική τους ανωτερότητα όμως τις έκανε πλέον κατάλληλες για τη φροντίδα της οικογένειας και του σπιτιού
- Ο Εμίλ Ντυρκέμ (Emile Durkeim 1858 - 1917), επίσης, εξηγούσε την υποδεέστερη κοινωνική θέση των γυναικών ως αποτέλεσμα βιολογικών διαφορών. Οι γυναίκες είναι πιο κοντά στα ένστικτα και τα συναισθήματα, συνεπώς λιγότερο διαφοροποιημένες από τους άντρες. Έτσι εξηγείται η προοδευτικά μεγαλύτερη διαφοροποίηση του καταμερισμού εργασίας ανάμεσα στα φύλα στις βιομηχανικές κοινωνίες. Επιπλέον, με βάση την έρευνα πάνω στην Αυτοκτονία, φαίνεται ότι οι άντρες είναι πιο ευάλωτοι στις πιέσεις της σύγχρονης ζωής και χρειάζονται τη συναισθηματική σταθερότητα που προσφέρει ο γαμός.

Υπήρχαν όμως και διαφορές ...

- Οι Κάρλ Μάρξ (1818 - 1883) και Φρίντριχ Ένγκελς (1820 - 1895) αναγνώριζαν ότι οι έμφυλες σχέσεις ήταν προϊόν της κοινωνικής οργάνωσης και άνισες. Στο έργο του *Η Καταγωγή της οικογένειας*, ο Ένγκελς αναπτύσσει μια εξελικτική θεωρία για την οικογένεια, η οποία θεωρείται ότι περνά από τρία στάδια. Η ανισότητα των φύλων εμφανίζεται στο τρίτο στάδιο και συνδέεται με την εδραίωση της ιδιωτικής περιουσίας και την οικονομική ανάπτυξη. Η ανισότητα των φύλων θα εξαληφθεί μόνο όταν ανατραπεί ο καπιταλισμός. Πολλές φεμινίστριες της εποχής και αργότερα βασίστηκαν σ' αυτές τις θεωρήσεις.
- Ο Μαξ Βέμπερ (Max Weber 1864 - 1920) στη Γερμανία ανέπτυξε περισσότερο τη θεωρία του Ένγκελς για την εξέλιξη της οικογένειας, αναλύοντας το πέρασμα από τη μητριαρχία στην πατριαρχία ως ταυτόχρονα διαφοροποίηση των ρόλων μέσα στο νοικοκυρίο και υποβάθμιση της ισχύος των γυναικών, αλλαγές οι οποίες ωστόσο δε συνδέονταν μόνο με οικονομικές σχέσεις αλλά και με αλλαγές στην οργάνωση της θρησκείας και του κράτους. Θεωρούσε τον κοινωνικό εξορθολογισμό, στοιχείο των αναπτυσσόμενων και λειτουργικά διαφοροποιημένων κοινωνιών, αντρικό φαινόμενο.
- Ο Γκέοργκ Σίμελ (Georg Simmel 1858 - 1918), επίσης γερμανός κοινωνιολόγος, ασχολήθηκε αρκετά με το ζήτημα του φύλου, αναγνωρίζοντας ότι η υποδεέστερη θέση των γυναικών στην κοινωνία και τη δημόσια κουλτούρα τις εμποδίζει να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν. Για τον Σίμελ πάντως, οι διαφορές μεταξύ αντρών και γυναικών ήταν φυσικές και δοσμένες, και η λύση στο πρόβλημα της ανισότητας των γυναικών θα ήταν να υπάρξει μια παράλληλη αλλά ίση 'γυναικεία κουλτούρα'.
- Σημαντική είναι η προσέγγιση του αμερικανού κοινωνιολόγου Τάλκοτ Πάρσονς (Talcott Parsons 1902 - 1979), οποίος δίνει βαρύτητα στη μελέτη της οικογένειας και των έμφυλων ρόλων (sex roles) επειδή θεωρεί την κοινωνικοποίηση βασικό μηχανισμό κοινωνικής ταύτισης και αναπαραγωγής. Θεωρεί δηλαδή ότι τα άτομα γίνονται 'μέλη της κοινωνίας' μαθαίνοντας τους αναγκαίους ρόλους μέσα στην οικογένεια. Αναγνώριζε την μειονεκτική θέση των γυναικών και τις περιορισμένες επιλογές τους, όπως και την ασύμμετρη ισχύ που κατείχαν μέσα στην οικογένεια, αλλά θεωρούσε ταυτόχρονα ότι η σύγχρονη μορφή της πυρηνικής οικογένειας, που προκύπτει από την ολοένα και μεγαλύτερη διαφοροποίηση και εξειδίκευση των λειτουργιών των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών, απαιτεί τον έμφυλο/σεξουαλικό καταμερισμό της εργασίας για την αναπαραγωγή της. Γι' αυτό και πίστευε ότι η μαζική είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας θα προκαλούσε μεγάλες κοινωνικές αλλαγές.

Από το 1970 και έπειτα ...

- Ασκείται έντονη φεμινιστική κριτική τόσο στη θεωρητική όσο και στην εμπειρική κοινωνιολογία
- Οι γυναίκες ως αντικείμενα μελέτης υποεκπροσωπούνται στην κοινωνιολογική έρευνα
- Η κοινωνιολογική έρευνα εστιάζει σε θέματα που είναι πιο κεντρικά στη ζωή των αντρών από των γυναικών (π.χ. πολιτική, οικονομία)
- Χρησιμοποιεί έννοιες, παραδείγματα, μεθόδους και θεωρίες που εξηγούν καλύτερα τη ζωή των αντρών απ' ό,τι των γυναικών
- Χρησιμοποιεί τους άντρες και την αντρική εμπειρία ως κανόνα με βάση τον οποίο μετρά όλες τις άλλες κοινωνικές εμπειρίες

Το φύλο στη σύγχρονη κοινωνιολογική σκέψη

- Ενσωμάτωση του φύλου στα ερευνητικά ενδιαφέροντα της εμπειρικής κοινωνιολογίας
 - εδώ συνήθως συναντάμε μελέτες και έρευνες που εισάγουν τη διάσταση του φύλου είτε ως μεταβλητή είτε ως κατηγορία ανάλυσης (π.χ. κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, κοινωνιολογία της οικογένειας, κοινωνιολογία της εργασίας, δημογραφία κ.α.)
- Αναπροσανατολισμός υφιστάμενων κοινωνιολογικών θεωριών
 - οι σύγχρονες κοινωνιολογικές θεωρίες διακρίνονται σε δύο μεγάλες σχολές: τις μακροκοινωνιολογικές θεωρίες που εξετάζουν την κοινωνία στο σύνολό της, ως μια ενιαία διεργασία και στο πλαίσιο ενός παγκόσμιου συστήματος (δηλαδή είναι ολιστικές θεωρίες), και τις μικροκοινωνιολογικές θεωρίες που μελετούν τους κοινωνικούς ρόλους, τις κοινωνικές διαντιδράσεις και τις πρακτικές στο καθημερινό επίπεδο (δηλαδή είναι θεωρίες που εστιάζουν στις συμβολικές και επικοινωνιακές διεργασίες μεταξύ των ατόμων)
- Υιοθέτηση κάποιων από τα ρεύματα της φεμινιστικής θεωρίας
 - φιλελεύθερος, ριζοσπαστικός, μαρξιστικός/σοσιαλιστικός φεμινισμός
- Διατύπωση μιας ολιστικής φεμινιστικής κοινωνιολογίας (Dorothy Smith, Patricia Hill Collins)
 - πρόκειται για θεωρίες που παίρνουν τη θέση και την εμπειρία των γυναικών ως αφετηριακό και κεντρικό σημείο ανάλυσης της κοινωνίας και των κοινωνικών σχέσεων

Το φύλο στις μακροκοινωνιολογικές θεωρίες

- Οι τρεις κυρίαρχες μακροκοινωνιολογικές θεωρίες είναι ο δομικός λειτουργισμός (ή δομολειτουργισμός), η θεωρία των συγκρούσεων και η θεωρία του παγκόσμιου συστήματος
- Οι θεωρίες αυτές, με διαφορετική έμφαση η καθεμιά, εξετάζουν την κοινωνία ολιστικά, ως συνολικό σύστημα που απαρτίζεται από διαφορετικά μέρη που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Οι κοινωνίες αφενός είναι ολοκληρωμένα συστήματα αφ' εαυτού τους, αφετέρου εντάσσονται στο παγκόσμιο πολιτικό και οικονομικό σύστημα όπου αναπτύσσονται σχέσεις ανταγωνισμού και κυριαρχίας
- Και οι τρεις θεωρίες θεωρούν ότι η 'βασική' (κοινή σε όλους τους πολιτισμούς) θέση των γυναικών είναι το νοικοκυριό / η οικογένεια, παρ' όλο που οι γυναίκες μπορεί να κατέχουν και άλλες σημαντικές θέσεις στην κοινωνική δομή, με σημαντικότερη τη θέση τους στην οικονομία της αγοράς
- Από την οπτική του φύλου εξετάζεται η σχέση του νοικοκυριού/της οικογένειας, της αγοράς, και ευρύτερων κοινωνικο-πολιτικών διεργασιών

Δομικός λειτουργισμός

- Ο δομικός λειτουργισμός θεωρεί την κοινωνία ως ένα καλά οργανωμένο σύνολο, τα επιμέρους μέρη του οποίου (π.χ. οικογένεια, οικονομία, εκπαίδευση, θρησκεία, διακυβέρνηση) δένουν αρμονικά μεταξύ τους, συντελούν στην κοινωνική σταθερότητα και καλύπτουν ατομικές ανάγκες.
- “ο καταμερισμός εργασίας ανάμεσα στους άντρες και τις γυναίκες προέκυψε αρχικά λόγω του ρόλου της γυναίκας στην αναπαραγωγή. (...) είναι αναγκαίος για την επιβίωση του ανθρώπινου είδους, και γι’ αυτό το λόγο διατηρήθηκε.” (H&K, σ. 374)
- Ο λειτουργισμός απέτυχε να διερευνήσει επαρκώς τη μειονεκτική θέση των γυναικών στην κοινωνία γιατί περιθωριοποιεί τα ζητήματα της κοινωνικής ανισότητας, της κυριαρχίας και της καταπίεσης, επειδή ενδιαφέρεται πρωτίστως για την κοινωνική τάξη (ισορροπία)
- Η ανισότητα των φύλων απορρέει από την πατριαρχική δομή της οικογένειας. Οι πατριαρχικές δομές θεωρούνται λειτουργικές για την ισορροπία του συστήματος, γιατί εξασφαλίζουν την ανάληψη καίριων ρόλων στην κοινωνική οργάνωση
- Η οικογένεια επιτελεί κάποιες λειτουργίες καθοριστικές για την κοινωνική συνοχή και αναπαραγωγή, όπως η κοινωνικοποίηση των παιδιών και η συναισθηματική στήριξη των ενηλίκων, που δεν τις επιτελούν άλλοι θεσμοί, όπως η οικονομία και η πολιτική
- Ο ρόλος των γυναικών στην οικογένεια είναι καθοριστικός και προσανατολίζεται στην εκφραστικότητα, γεγονός που τις κατευθύνει συνολικότερα ως προς τις λειτουργίες τους σε άλλες κοινωνικές δομές (π.χ. στην αγορά απασχολούνται σε ‘εκφραστικά’ επαγγέλματα, ή υιοθετούν ‘εκφραστική’ στάση στα ανδροκρατούμενα επαγγέλματα με αποτέλεσμα να υποτιμώνται)
- Miriam Johnson (1928 - 2007) Αμερικανίδα κοινωνιολόγος στο Παν/μιο του Όρεγκον). Έγραψε, μεταξύ άλλων, το βιβλίο *Strong mothers, weak wives* (μτφρ. Δυνατές μητέρες, αδύναμες σύζυγοι), όπου αναλύει πως οι έμφυλες διαφορές μεταφράζονται σε έμφυλες ανισότητες μέσα στην σύγχρονη, αστική, πυρηνική οικογένεια
- Ο εκφραστικός ρόλος των γυναικών στην οικογένεια είναι ισχυρός ως προς τα παιδιά, αλλά ασθενής ως προς το σύζυγο -> τα παιδιά μαθαίνουν ότι η εκφραστικότητα έχει μικρότερη αξία έναντι της λειτουργικότητας
- Ο φεμινισμός θα πρέπει να αγωνιστεί για την αναβάθμιση της εκφραστικότητας σε όλα τα επίπεδα του συστήματος

Θεωρία των συγκρούσεων

- Υπάρχει ανισότητα των φύλων ή διαστρωμάτωση φύλου (sex stratification) στον καπιταλισμό. Οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για την *απλήρωτη* εργασία της συντήρησης και αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης, συνεπώς η εργασία τους ωφελεί τους καπιταλιστές. Ταυτόχρονα είναι αντικείμενα εκμετάλλευσης και ως εργαζόμενες καθαυτές.
- Ταυτόχρονα οι γυναίκες υπόκεινται και στην, προϋπάρχουσα του καπιταλισμού, πατριαρχική κοινωνική καταπίεση.
- Στις σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνίες υπάρχει αλληλοδιείσδυση καπιταλισμού και πατριαρχίας. Οι καπιταλιστές υιοθετούν την πατριαρχική ιδεολογία που νομιμοποιεί την απλήρωτη εργασία των γυναικών στο πλαίσιο της οικογένειας βάσει των βιολογικά, υποτίθεται, θεμελιωμένων έμφυλων διαφορών. Ταυτόχρονα, χρησιμοποιούν τις αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις των γυναικών ως δικαιολογία για τις χαμηλότερες αμοιβές των γυναικών εργαζομένων. Δηλαδή ... “και κερατάς και γδαρμένος”
- Η Janet Chafetz (1942 - 2006), αμερικανίδα κοινωνιολόγος στο παν/μιο του Τέξας, εξετάζει τι επηρεάζει την ένταση της διαστρωμάτωσης φύλου, δηλ. των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών;
- Διαφοροποίηση των έμφυλων ρόλων, πατριαρχική ιδεολογία, τρόπος οργάνωσης της οικογένειας και της εργασίας, και μια σειρά άλλων μεταβλητών επηρεάζουν το βαθμό διαστρωμάτωσης φύλου
- Οι γυναίκες υφίστανται μικρότερη διάκριση όταν μπορούν να ισορροπούν τα καθήκοντα του νοικοκυριού με έναν αυτόνομο παραγωγικό ρόλο στην αγορά εργασίας
- Η δομή του νοικοκυριού, και το αν επιτρέπει στις γυναίκες να επιτελούν εντός του ‘κανονική εργασία’ αντισταθμίζει την κοινωνική τους μειονεξία

Θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων / Θεωρία της (άνισης) ανάπτυξης

- Οι εθνικές κοινωνίες (και οι αποικίες και οι ιθαγενείς) αποτελούν σημαντικές δομές στο διεθνή καπιταλισμό, όπως και η κοινωνική διαστρωμάτωση, ο καταμερισμός εργασίας, και οι ταξικές σχέσεις εντός των δομών αυτών
- Τα άτομα προσεγγίζονται ως προς το ρόλο τους στο καπιταλιστικό σύστημα
- Αποτελεί η εργασία των γυναικών μέρος του καπιταλισμού;
- Η Kathryn Ward, αμερικανίδα κοινωνιολόγος στο παν/μιο του Νότιου Ιλλινόις ισχυρίζεται ότι το παγκόσμιο σύστημα δε μπορεί να γίνει κατανοητό αν δεν αναλυθούν η εργασία εντός του νοικοκυριού και η άτυπη οικονομία
- Οι γυναίκες αποτελούν μεγάλο και διακριτό μέρος του εργατικού δυναμικού, δεν εντάσσονται απλώς στην κατηγορία του 'εργαζόμενου'
- Το νοικοκυριό είναι μη αμοιβόμενη εργασία που όμως συντηρεί και αναπαράγει τον εργαζόμενο. Η άτυπη εργασία δε διακρίνει ανάμεσα στην εργασία και το κεφάλαιο. Έως και το 66% της παγκόσμιας εργασίας συντελείται σε αυτές τις δύο αγνοημένες μη καπιταλιστικές οικονομίες
- Υπάρχει μια τεράστια 'υπο-ήπειρος' μη καπιταλιστικής παραγωγής που συνυπάρχει, αναπτύσσεται εντός και διαντιδρά με τον παγκόσμιο καπιταλισμό
- Η διείσδυση του καπιταλισμού από τις χώρες του κέντρου στις φτωχές χώρες της περιφέρειας αυξάνει την ανισότητα των φύλων και υποβαθμίζει την ποιότητα ζωής των γυναικών με την επικάλυψη σχέσεων εκμετάλλευσης πάνω στις προϋπάρχουσες πατριαρχικές δομές

Μικροκοινωνικές θεωρίες του φύλου

- Συμβολική διαντίδραση (Herbert Blumer 1900 - 1987, Erving Goffman 1922 - 1982) και εθνομεθοδολογία (Harold Garfinkel 1917 - 2011). Η θεωρία της συμβολικής διαντίδρασης δίνει έμφαση στις μικρο-διεργασίες μέσω των οποίων οι άνθρωποι κατασκευάζουν νοήματα, ταυτότητες και πρακτικές. Τονίζουν τη σημασία της συμβολικής επικοινωνίας (δηλαδή της γλώσσας), της διαντίδρασης και της εμπρόθετης δράσης (human agency) στην κοινωνική ζωή. Η εθνομεθοδολογία εξετάζει τις τελετουργίες και πρακτικές της καθημερινής ζωής μέσω των οποίων οι άνθρωποι νοηματοδοτούν τη ζωή και τον κόσμο τους και έρχονται σε σχέση μεταξύ τους.
- Οι φεμινίστριες κοινωνιολόγοι αυτής της σχολής δεν ενδιαφέρονται τόσο για τη μειονεκτική κοινωνική θέση των γυναικών αλλά για το πως το φύλο συμμετέχει στις διαντιδράσεις που με τη σειρά τους παράγουν το φύλο
- Το φύλο θεωρείται ως ένα επαναλαμβανόμενο 'επίτευγμα' και όχι ατομικό χαρακτηριστικό, κοινωνικός ρόλος ή κοινωνική ταυτότητα, που πραγματώνεται μέσα σε όλες τις διαντιδράσεις, τόσο ανάμεσα στα δύο φύλα όσο και εντός έκαστου φύλου
- Οι φεμινίστριες αμερικανίδες κοινωνιολόγοι Κάντανς Γουέστ (Candance West) και Σάρα Φενστερμαϊήκερ (Sarah Fenstermaker) αποκαλούν τη δράση αυτή 'κάνοντας το φύλο' (doing gender)
- Τα άτομα προσδοκούν από τον εαυτό τους και από τους άλλους να 'κάνουν το φύλο' τους, και αντίστοιχα τους επικυρώνουν ή απορρίπτουν. Στόχος του επιτεύγματος είναι να μοιάζουν φυσικές οι έμφυλες συμπεριφορές και διαφορές
- Είναι πιθανό άνθρωποι από διαφορετικές κουλτούρες να θεωρήσουν ακατανόητη τη συμπεριφορά ενός άλλου με όρους φύλου.
- Ο καταμερισμός εργασίας, που μοιάζει άδικος σε τρίτους, μπορεί να θεωρείται δίκαιος και ισότιμος από τα άτομα ενός πραγματικού νοικοκυριού που αποδέχονται και συμμορφώνονται προς τις κανονιστικές προσδοκίες του φύλου

“Η απύσασα επανάσταση στην Κοινωνιολογία”

Judith Stacey και Barrie Thorne

- Στο σημαντικό για την εποχή τους άρθρο “The missing revolution in Sociology”, οι Judith Stacey και Barrie Thorne, το 1985, σημειώνουν την ανάγκη για αλλαγή ‘επιστημονικού παραδείγματος’ στην Κοινωνιολογία, ώστε να ανταποκριθεί στα κελεύσματα της φεμινιστικής κριτικής.
- Επισημαίνουν ότι, σε αντίθεση με την Ανθρωπολογία, την Ιστορία και τη Λογοτεχνία, η Κοινωνιολογία έχει καθυστερήσει να ενσωματώσει τη φεμινιστική θεωρητική & επιστημολογική προσέγγιση τόσο στη κοινωνιολογική θεωρία όσο και στην έρευνα, και αναζητούν πιθανούς λόγους γι’ αυτή την αδράνεια.
- Όπως σημειώνουν, από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και έπειτα, έχει σημειωθεί μια αξιοσημείωτη ανάπτυξη της κοινωνιολογικής έρευνας γύρω από το φύλο. Ενδεικτικά, αναφέρουν πεδία και θεματικές έρευνας που έχει αναδείξει η φεμινιστική προσέγγιση, όπως: μελέτη οργανισμών και επαγγελμάτων, εγκληματολογία, παραβατικότητα, υγεία, κοινωνική διαστρωμάτωση, μητρότητα, οικιακή εργασία, βιασμός, αντισύλληψη, γάμος, διαζύγιο, χηρεία, κύκλος ζωής, σεξουαλική παρενόχληση, βία κατά των γυναικών στην οικογένεια, κανονιστική ετεροφυλοφυλία, λεσβιακές κοινότητες, θηλυκοποίηση της φτώχειας, τεκνοποίηση και γέννα, οικογενειακές και εργασιακές σχέσεις, πάχος, καθημερινές συδιαλλαγές, οικειότητα, συναισθήματα. **Παρ’ όλα αυτά, η φεμινιστική σκέψη δεν έχει επηρεάσει την Κοινωνιολογία στο βαθμό που αναμενόταν.**
- Κατά κανόνα, η φεμινιστική προσέγγιση στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες περνά από διάφορα στάδια. Αρχικά, συμπληρώνει τα κενά και διορθώνει σεξιστικές στρεβλώσεις (sexist bias) με την εισαγωγή νέων θεματικών έρευνας που αφορούν στις εμπειρίες των γυναικών. Στη συνέχεια, όμως, προβαίνει σε πιο ριζική κριτική και παρέμβαση, αναδιατάσσοντας τα βασικά εννοιολογικά και θεωρητικά πλαίσια των αντίστοιχων επιστημονικών πεδίων / πειθαρχιών θεμελιώνοντας νέα επιστημονικά παραδείγματα. Αυτή η δεύτερη, και πιο διεισδυτική, φάση δεν παρατηρείται στην Κοινωνιολογία, ούτε όμως και στην Ψυχολογία, την Πολιτική Επιστήμη, τα Οικονομικά. Γιατί;

- Το ζητούμενο δεν είναι μόνο η επεξεργασία νέων θεωρητικών και επιστημολογικών εργαλείων, αλλά και **η ευρεία αποδοχή και καταξίωσή τους** από την εκάστοτε επιστημονική κοινότητα ως έγκυρων και αξιόπιστων.
- Η φεμινιστική κοινωνιολογία μοιάζει να έχει εγκλωβιστεί και γκετοποιηθεί, χωρίς να έχει καταφέρει να επηρεάσει το επιστημονικό πεδίο στο σύνολό του. Για παράδειγμα προσφέρονται πολλά μαθήματα για 'έμφυλους ρόλους', το φύλο, τις γυναίκες. Ωστόσο, τα βασικά μαθήματα κοινωνιολογικής θεωρίας και μεθοδολογίας σπανίως περιλαμβάνουν αναφορές στη φεμινιστική θεωρία και βιβλιογραφία. Ούτε, βέβαια, χρησιμοποιείται ο φεμινιστικός προβληματισμός για μια επανεξέταση των κοινωνιολογικών κανόνων. Ταυτόχρονα, τα κυριότερα θεωρητικά φεμινιστικά περιοδικά, όπως το *Signs* και το *Feminist Studies*, περιλαμβάνουν ελάχιστα άρθρα φεμινιστικής κοινωνιολογίας.
- Πως λοιπόν έχει αναπτυχθεί η φεμινιστική προσέγγιση στην Κοινωνική Ανθρωπολογία τη Λογοτεχνία και την Ιστορία, και πως στην Κοινωνιολογία, και που οφείλονται οι διαφορές;
- Το πρώτο βήμα για τις φεμινίστριες επιστημότισσες είναι να βάλουν στο κέντρο του προβληματισμού τις γυναίκες, τόσο ως αντικείμενα της έρευνας όσο και ως ενεργούς φορείς συλλογής και παραγωγής γνώσης. Αυτή η βασική φεμινιστική στρατηγική ανοίγει το δρόμο σε μια έμφυλη κατανόηση των κοινωνικών και ιστορικών φαινομένων.
- Στην Ιστορία: "Αποκαθιστώντας τις γυναίκες εντός της ιστοριογραφίας και της ιστορικής αφήγησης και αποκαλύπτοντας τις ιδιαίτερες ιστορικές εμπειρίες των γυναικών, η ιστορία των γυναικών φέρνει μια επανάσταση στην επιστήμη της ιστορίας συνολικά." (Nancy Dye στο *ό.π.*, σ. 303). Το δρόμο άνοιξε η Κοινωνική Ιστορία που εστίασε στις εμπειρίες των 'απλών, καθημερινών ανθρώπων', όπως οι χωρικοί και οι εργάτες. Τόσο η Κοινωνική Ιστορία όσο και η Φεμινιστική Ιστορία αμφισβητούν ότι το αντικείμενο της Ιστορίας είναι κατά κύριο λόγο η πολιτική, ο δημόσιος λόγος και τα διάσημα πρόσωπα. Ο προσανατολισμός στις γυναίκες οδήγησε και σε νέες ιστορικές περιοδολογήσεις, καθώς τα σημεία καμπής δεν είναι τα ίδια για τους άντρες και τις γυναίκες (π.χ. στην Αναγέννηση η θέση των γυναικών δεν αλλάζει ουσιαστικά, αντίθετα από τους άντρες). Καθώς η εστίαση στις γυναίκες απαιτεί τη μελέτη της καθημερινής ζωής και του ιδιωτικού χώρου, ενισχύεται περισσότερο και το ρεύμα της Κοινωνικής Ιστορίας. Όπως αναφέρουν οι συγγραφείς "Ο τόσο εκτεταμένος έμφυλος και ταξικός διαχωρισμός της περιόδου επέτρεψε στους άντρες ιδρυτές της ιστορικής επιστήμης στη Δύση του 19ου αι. να αγνοήσουν την γυναικεία κουλτούρα και εμπειρία." (σ. 304) Οι φεμινίστριες ιστορικοί χρησιμοποιούν την ιστορική εμπειρία των γυναικών για να ξανασκεφτούν βασικές κοινωνικές δομές όπως τη διάκριση δημόσιου και ιδιωτικού και το σχηματισμό των κοινωνικών τάξεων. Για παράδειγμα, η άνοδος της μεσαίας τάξης στις ΗΠΑ το 19ο αι. συνδέεται με αλλαγές στην οργάνωση της οικογένειας και στο ρόλο των γυναικών.

- Στη Λογοτεχνία: Στην παραδοσιακή Φιλολογία η γυναικεία λογοτεχνία και γραφή (αλληλογραφία, ημερολόγια) δεν αποτελούσε αντικείμενο μελέτης, ούτε και συμπεριλαμβάνονταν στους λογοτεχνικούς κανόνες (literary canons). Η φεμινιστική κριτική της λογοτεχνίας οδηγεί σε μια επερώτηση του ίδιου του σχηματισμού λογοτεχνικών κανόνων, οι οποίοι, όπως αποκαλύπτεται εκ των υστέρων, παραλείπουν όχι μόνο τις γυναίκες αλλά και τις/τους μαύρες/ους και προλετάρειες/ους συγγραφείς. (Σημειώνουμε ότι στην Ελλάδα ένα από τα πρώτα παν/μιακά τμήματα όπου αναπτύχθηκε ένας φεμινιστικός ακαδημαϊκός λόγος ήταν το Τμήμα Αγγλικής Φιλολογίας του ΑΠΘ).
- Στην Ανθρωπολογία: Οι μεγαλύτερες φεμινιστικές μετατοπίσεις παρατηρούνται στο πεδίο της Ανθρωπολογίας, όπου μετασχηματίζονται βασικές επιστημολογικές παραδοχές. Σε αντίθεση με την Ιστορία και τη Λογοτεχνία, η Ανθρωπολογία ήδη από το ξεκίνημά της συμπεριλάμβανε σημαντικές γυναίκες ανθρωπολόγους (π.χ. Margaret Mead, Ruth Benedict). Επιπλέον, το αντικείμενο μελέτης της ανθρωπολογίας ήταν μικρές, προ-εγγράμματες κοινωνίες όπου η συγγένεια και η έμφυλη κατανομή των ρόλων ήταν κεντρικά στοιχεία της οργάνωσης της κοινωνικής και οικονομικής ζωής. Συνεπώς, οι ανθρωπολόγοι ήταν εξ' αρχής περισσότερο ευαισθητοποιημένοι στη σημασία του φύλου στις κοινωνικές σχέσεις. Αρχικά, οι φεμινίστριες ανθρωπολόγοι εισήγαγαν την ιδέα της "Γυναίκας-τροφοσυλλέκτη" ως αντιστάθμισμα στην (κυρίαρχη, ανδροκρατική) αντίληψη του "Αντρα-κυνηγού" στις θεωρίες περί της εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών, διεκδικώντας για τις γυναίκες ένα ρόλο πιο ενεργητικό και καθοριστικό για την ανθρώπινη εξέλιξη. Σήμερα, οι ανθρωπολόγοι διαπιστώνουν ότι ο μύθος του "Αντρα-κυνηγού" είναι κυρίαρχος και στις σύγχρονες τροφοσυλλεκτικές κοινωνίες, συνεπώς, η ιδεολογική διαχείριση του φύλου μπορεί να θεωρηθεί ως ένα συνεχές των ανθρώπινων κοινωνιών. Η ανθρωπολογία, υπό την επίδραση του φεμινισμού, αμφισβήτησε επίσης τη διάκριση δημόσιου / ιδιωτικού, και την κατηγοριοποίηση των προ-κρατικών κοινωνικών σχηματισμών. Συνεπώς, έχει υιοθετήσει το φύλο ως βασική αναλυτική και ερμηνευτική κατηγορία.

- Στην Κοινωνιολογία: Ενώ έχουν γίνει σημαντικές αλλαγές, τα αποτελέσματα δεν είναι τόσο γενικευμένα όπως στα άλλα ακαδημαϊκά πεδία. Αυτό πιθανώς οφείλεται στο παραδοσιακό αντικείμενο της Κοινωνιολογίας, το οποίο δεν ήταν ούτε τόσο 'έμφυλο', αλλά ούτε και τόσο ανδροκρατούμενο. Σε αντίθεση με τη Λογοτεχνία και την Ιστορία, όπου λείπουν παντελώς ολόκληρα κοινωνικά στρώματα και ομάδες, οι ιδρυτές της Κοινωνιολογίας δεσμεύονται να μελετήσουν όλους τους κοινωνικούς θεσμούς και τις κοινωνικές εμπειρίες, συνεπώς, θεωρητικά τουλάχιστον, και τις γυναίκες. Στην πράξη, βέβαια, οι οπτικές των προνομοιούχων υπερισχύουν. Στην παραδοσιακή κοινωνιολογία, η έμφυλη κατανομή της εργασίας και άλλες έμφυλες σχέσεις εξετάζονται στα επιμέρους ερευνητικά πεδία της οικογένειας, της δημογραφίας, των σπουδών της κοινότητας, όπου η παρουσία των γυναικών δε μπορούσε να αγνοηθεί. Ωστόσο, οι κοινωνιολόγοι των επαγγελμάτων, της πολιτικής, του δικαίου, της θρησκείας, των θεσμών και οργανώσεων, της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, και των κοινωνικών κινημάτων, αδιαφορούσαν για τις γυναίκες και λάμβαναν ως σημείο εκκίνησης την αντρική εμπειρία, χωρίς να χρησιμοποιούν το φύλο ως αναλυτική κατηγορία. Έτσι η φεμινιστική κοινωνιολογία αναπτύχθηκε σε ένα ενδιάμεσο έδαφος, ούτε τελείως αποκλεισμένη ούτε όμως και εδραιωμένη, και κατέληξε ως εκ τούτου να εγκλωβιστεί σε μια μερική και περιορισμένη θέση, αντί να καταφέρει να συνταράξει το επιστημονικό πεδίο συνολικά. Επιπλέον, καθώς από το 1970 και μετά ο λειτουργισμός αμφισβητείται ως το κυρίαρχο παράδειγμα, η κοινωνιολογία αναπτύσσεται πολυκεντρικά και αποσπασματικά, αποκλείοντας μάλλον μια καθολική 'φεμινιστική επανάσταση' στο πεδίο αυτό.
- Η φεμινιστική προσέγγιση έχει εγκλωβιστεί στο πλαίσιο τριών βασικών ρεύματων: α) του Λειτουργισμού, β) της Δημογραφίας, γ) της Μαρξιστικής Κοινωνιολογίας.

- Το φύλο στο Λειτουργισμό: Η κοινωνιολογική μελέτη του φύλου στις ΗΠΑ αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της (Δομο)Λειτουργικής Κοινωνιολογίας της Οικογένειας. Σύμφωνα με τον Τάλκοτ Πάρσονς, οι έμφυλες διαφορές και διακρίσεις σχετίζονταν με τον (γυναικείο, θηλυκό) 'εκφραστικό ρόλο' και τον (αντρικό, αρρενωπό) 'εργαλειακό ρόλο' στο πλαίσιο της πυρηνικής οικογένειας. Η οικογένεια επιτελούσε τη σημαντική για τη σταθερότητα και αναπαραγωγή του συστήματος λειτουργία της 'κοινωνικοποίησης'. Αυτή η παρακαταθήκη έχει αφήσει ανεξίτηλα σημάδια στην κοινωνιολογία του φύλου, η οποία χρησιμοποιεί έννοιες όπως 'έμφυλοι βιολογικοί ρόλοι' (sex roles), θεωρεί ότι το φύλο είναι πιο κεντρικό στην οικογένεια απ' ό,τι σε άλλους θεσμούς και πιστεύει ότι οι έμφυλες διαφορές είναι συμπληρωματικές και υπηρετούν την κοινωνική τάξη και αναπαραγωγή. Έτσι, αφαιρούν από την εμπειρία το ιστορικό και κοινωνικό της πλαίσιο και αγνοούν ζητήματα εξουσίας, ιεραρχίας και συγκρούσεων (π.χ. ενώ η κοινωνιολογία μιλά για έμφυλους ρόλους, εξατομικεύοντας τις έμφυλες δομές εξουσίας, δε μιλά για ταξικούς ή φυλετικούς ρόλους αλλά για σχέσεις).
- Το φύλο ως δημογραφική μεταβλητή: Η εμπειρική κοινωνιολογία έχει συμπεριλάβει το φύλο ως δημογραφική παράμετρο, κυρίως στις ποσοτικές έρευνες, όπου η διάκριση του πληθυσμού σε άντρες και γυναίκες μοιάζει εύκολη και αυτονόητη. Το φύλο προστίθεται, επίσης, και στις πειραματικές έρευνες. Για παράδειγμα, στις έρευνες για το κοινωνικό στάτους, οι οποίες κατασκευάστηκαν με τους άντρες ως πρότυπο, οι δείκτες επαγγελματικού στάτους και κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης αντιστοιχούν στις ανδρικές διαδρομές καλύτερα απ' ό,τι στις γυναικείες. Οι φεμινίστριες κοινωνιολόγοι επεξεργάστηκαν νέους δείκτες που αντιστοιχούν στη ζωή των γυναικών, π.χ. δείκτες για να μετρήσουν το κοινωνικό στάτους των νοικοκυρών. Επίσης, ποσοτικές έρευνες καταγράφουν την έμφυλη κατανομή της αγοράς εργασίας ή την θηλυκοποίηση της φτώχειας. Παρ' όλα αυτά, οι μελέτες αυτές δεν αντιμετωπίζουν το φύλο ως κοινωνική κατηγορία, το θεωρούν ιδιότητα του ατόμου και όχι τρόπο κοινωνικής οργάνωσης και ως κοινωνική σχέση.
- Το φύλο στη Μαρξιστική Κοινωνιολογία: Η γκετοποίηση της φεμινιστικής κοινωνιολογίας στο πλαίσιο της Μαρξιστικής παράδοσης είναι έντονη. Στο βαθμό που οι βασικές αναλυτικές έννοιες (παραγωγή, εργασία, τάξη) παραμένουν ανδροκεντρικές, ο Μαρξισμός δεν έχει επηρεαστεί από τη φεμινιστική κοινωνιολογία. Ο Μαρξιστικός φεμινισμός έχει ασκήσει κριτική στον Μαρξισμό και έχει αναπτυχθεί ως αυτόνομο θεωρητικό (και κινηματικό) πεδίο, με δικές του ακαδημαϊκές πρακτικές (περιοδικά, συνέδρια), τις οποίες ο παραδοσιακός Μαρξισμός επιλέγει να αγνοεί, παραμένοντας αδιάφορος για το φύλο ως αναλυτική κατηγορία, παρ' όλο που μεγάλο μέρος της εργατικής τάξης παγκόσμια είναι γυναίκες.

- Ποια είναι τα εμπόδια για μια πιο συνολική φεμινιστική ανατροπή στις κοινωνικές επιστήμες;
- Στις επιστήμες που ακολουθούν την ερμηνευτική παράδοση, ο φεμινισμός έχει βρει πιο πρόσφορο έδαφος. Αντιθέτως, οι επιστήμες που ακολουθούν θετικιστική επιστημολογία εμφανίζουν μεγαλύτερες αντιστάσεις. Γιατί; Πρωτ' απ' όλα η ερμηνευτική παράδοση είναι πιο αναστοχαστική γύρω από τις συνθήκες και τους όρους παραγωγής γνώσης, σε αντίθεση με το θετικισμό που προβαίνει σε αφηρημένες και γενικευτικές διατυπώσεις που θεωρούνται 'αντικειμενικές', όπου δηλαδή το φύλο του ερευνητή δεν επηρεάζει τα αποτελέσματα της έρευνας. Ο φεμινισμός προεκτείνει την κριτική που έχει ασκηθεί στο θετικισμό από στοχαστές όπως ο Μάξ Βέμπερ και ο Γιούργκεν Χάμπερμας, ότι προάγει την εργαλειακή και τεχνοκρατική λογική που υπηρετεί τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης, διατεινόμενος ότι υπηρετεί και τα συμφέροντα του κυρίαρχου φύλου, δηλ. των ανδρών.
- Η κατάσταση της φεμινιστικής θεωρίας: Η φεμινιστική κοινωνιολογική θεωρία έχει ασχοληθεί κυρίως με θεσμούς όπως η οικογένεια, η συγγένεια, ο ιδιωτικός χώρος, και λιγότερο με θεωρητική επεξεργασία θεσμών όπως η πολιτική, το κράτος, η οικονομία, συνεπώς κατά κάποιο τρόπο αναπαράγει κι αυτή έναν έμφυλο καταμερισμό. Επιπλέον, η τάση της κοινωνιολογίας να μελετά μικρές και αποσπασματικές διαστάσεις της κοινωνικής ζωής, πολλές φορές δίχως καν να τις θεωρητικοποιεί, κάνει ακόμα πιο απαραίτητο ένα ολιστικό φεμινιστικό θεωρητικό πλαίσιο που να τοποθετεί τα επιμέρους σε μια συνολική οπτική.
- Η οπτική αυτή δε μπορεί παρά να δει το φύλο σε σχέση και με άλλες κοινωνικές διακρίσεις και ιεραρχίες που συνδέονται με την κοινωνική κατασκευή της φυλής, της τάξης, της σεξουαλικότητας ως ουσιοκρατικές και άνισες κοινωνικές κατηγορίες.

Κεντρικά σημεία της φεμινιστικής κριτικής στην κοινωνιολογία

- Οι Κάθριν Γουάρντ και Λίντα Γκράντ (Linda Grant) σε ένα άρθρο τους (1985), εξετάζουν τα κεντρικά ζητήματα που εγείρει η φεμινιστική κριτική στην κοινωνιολογία, όπως και την παρουσία των γυναικών στις ακαδημαϊκές κοινωνιολογικές δημοσιεύσεις. (Βλ. Ward Kathryn and Grant Linda, "The feminist critique and a decade of published research in sociology journals", The Sociological Quarterly, 26(2), 1985: 139-157).
- Στόχος τους είναι να μελετήσουν α) κατά πόσο η φεμινιστική κριτική έχει επιφέρει αλλαγές στη συμμετοχή των φεμινιστριών κοινωνιολόγων στις δημόσιες ακαδημαϊκές συζητήσεις και β) κατά πόσο η φεμινιστική κριτική έχει επιφέρει αλλαγές στα ερευνητικά ενδιαφέροντα της κοινωνιολογίας
- Βλέπουμε λοιπόν ότι διαμορφώνεται μια συνάρτηση ανάμεσα στην μεγαλύτερη ακαδημαϊκή παρουσία των γυναικών / φεμινιστριών και στην στροφή της κοινωνιολογίας προς γυναικεία και φεμινιστικά ζητήματα
- Η κοινωνιολογία θεωρείται ανδροκρατούμενος χώρος. Οι φεμινίστριες κοινωνιολόγοι κινδυνεύουν να γκετοποιηθούν αντί να επηρεάσουν την κοινωνιολογική επιστήμη συνολικά. Οι άντρες κυριαρχούν στις 'σοβαρές' κοινωνιολογικές δημοσιεύσεις, σπάνια κάνουν παραπομπές σε έργα γυναικών, δεν κάνουν βιβλιοπαρουσιάσεις έργων γυναικών κοινωνιολόγων, ούτε παρακολουθούν συνέδρια σχετικά με το φύλο. Οι άντρες ελέγχουν όχι μόνο τους κανόνες της κοινωνιολογικής έρευνας αλλά και τις επαγγελματικές σταδιοδρομίες στην ακαδημαϊκή κοινωνιολογία.
- Μια αντίστοιχη έρευνα θα άξιζε να γίνει και στην Ελλάδα ...

- (α) Παράληψη και υπο-εκπροσώπηση των γυναικών ως ερευνητικών αντικειμένων -> οι γυναίκες δεν έχουν 'κοινωνιολογική παρουσία' (Oakley 1974)
 - π.χ. η Acker (1973) έκανε επισκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με την κοινωνική διαστρωμάτωση και βρήκε ότι στις περισσότερες μελέτες το οικογενειακό κοινωνικό στάτους ορίστηκε με βάση το επάγγελμα και το επίπεδο εκπαίδευσης του άντρα, και ότι τα γυναικεία νοικοκυριά εξαιρέθηκαν από τις μελέτες ως 'αποκλίνοντα'!
- (β) Επικέντρωση σε ζητήματα πιο κοντά στη ζωή των αντρών παρά των γυναικών
 - επιλέγονται θέματα προς μελέτη που αφορούν κατεξοχήν άντρες και όχι γυναίκες π.χ. πολιτική, επαγγέλματα, στρατός ΟΧΙ μητρότητα, φροντίδα, αντισύληψη, τρίτη ηλικία
 - ακόμα και όταν εξετάζονται περιοχές όπως η οικογένεια και η εκπαίδευση, οι γυναίκες μελετώνται σε πολύ στενά προσδιορισμένους ρόλους που σχετίζονται με τους άντρες
- (γ) Χρήση παραδειγμάτων, εννοιών, μοντέλων και μεθόδων που παραμορφώνουν τις εμπειρίες των γυναικών
 - ο σεξισμός στην κοινωνιολογία επηρεάζει και το πως γίνεται η έρευνα, π.χ. πολλές έρευνες για γυναίκες σε μη-παραδοσιακούς ρόλους εστιάζουν στα αρνητικά παρά στα θετικά (Epstein 1974)
 - οι ποσοτικές μελέτες περιλάμβαναν μεταβλητές σχετικές με τις αντρικές εμπειρίες μόνο, π.χ. οι έρευνες για το ύψος των αμοιβών αντρών και γυναικών περιλάμβαναν μεταβλητές που αφορούσαν κυρίως άντρες (εκπαιδευτικό επίπεδο, προϋπηρεσία) αλλά όχι γυναίκες (διαμόρφωση της αγοράς εργασίας)
- (δ) Χρήση μόνο αντρικών εμπειριών ως τυπικών (norm)
 - Οι άντρες καθορίζουν τι είναι κανονικό, σωστό, σημαντικό, έγκυρο -> αυτές οι απόψεις έχουν οικουμενική ισχύ
 - Οι γυναικείες μελέτες που δεν συνήδαν με τις αντρικές ερμηνείες θεωρούνταν μεθοδολογικά μη έγκυρες

Πηγές

- Chafetz, Janet Saltzman, “The varieties of gender theory in sociology”, στο της ίδιας (επιμ.), *Handbook of the Sociology of Gender*, Εκδ. Kluwer, Νέα Υόρκη 1999, σσ. 3-23.
- Hughes, Michael και Kroehler, Carolyn, “Κεφάλαιο 8: Έμφυλη ανισότητα”, στο *Κοινωνιολογία: Οι βασικές έννοιες*, Εκδ. Κριτική, Αθήνα 2014, σσ. 356-382.
- Lengermann, Patricia Madoo και Niebrugge, Gillian, “Κεφάλαιο 9: Σύγχρονη φεμινιστική θεωρία”, στο George Ritzer, *Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία*, Εκδ. Κριτική, Αθήνα 2012, σσ. 429-498.
- Stacey, Judith, Thorne, Barrie, “The missing feminist revolution in sociology”, *Social Problems*, 32(4): 301-316.
- Ward, Kathryn και Grant, Linda, “The feminist critique and a decade of published research in sociology journals”, *The Sociological Quarterly*, 26(2), 1985: 139-157.
- Winkler, Celia, “Feminist sociological theory”, στο Charles Crothers (επιμ.), *Historical Developments and Theoretical Approaches in Sociology*, vol. II, EOLSS, UNESCO, 2010, σσ. 47-69.